

זה הדבר

زوهديرك ZO HADEREKH

גיליון 34, 6 בספטמבר 2017

שווים יותר ושווים פחות

התקשורת הגלובלית מתמקדת בהוריקן בטקסס, ומתעלמת מהחורבן בדרום אסיה - שני תוצרים של ההתחממות הגלובלית מעשה ידי אדם

הבית, את השכנים. מעט מאוד שמענו על כך באמצעי התקשורת שלנו.

האסון הלא מסוקר נטבע עמוק בחייהם של כ-40 מיליון בני אדם: בתי ספר מושבתיים, תחבורה ציבורית משותקת, הפסקות חשמל נרחבות. 18,000 בתי ספר נהרסו בהודו. הארגון "הצל את הילדים" התריע על נשירתם הצפויה של שני מיליון ילדים ממערכת החינוך. סיכוייהם לשוב אליה קטנים.

הצלב האדום מסר כי 697,000 בתים נהרסו. מומביי, העיר הגדולה בהודו, שקעה במים. אלפי עובדים נותרו ללון במקומות העבודה שלהם, בלי אפשרות לחזור הביתה. שיטפונות גרמו למותם של יותר מ-500 איש בעיר. רובם בשכונות העוני, שיותר ממחצית אוכלוסייתה של העיר דרה בהן. הלקחים מאז השיטפונות הקודמים לא הופקו והמצב רק החמיר. הודו היא כוח כלכלי עולה. מעמד העובדים משלם את המחיר.

התרגלנו לראות את אסונותיהם של הלא-מערכיים כחלק מהטבע. אסונות טבע מצטלמים טוב במקומות בהם מתרכז ההון הגדול. את עניי טקסס, כמו את עניי דרום-מזרח אסיה, לא יראו בחדשות, בשונה ממלונות הפאר של יוסטון. מאסונות טבע סובלים כולם, זה נכון, אך יש כמובן מי שנפגעים יותר. מיליוני העניים בהודו, שהתשתיות שלהם מינימליות, או מעמד העובדים בטקסס, שיתקשה לשקם את נכסיו בהעדר ביטחונות או עזרה כלכלית מהמדינה.

חלק עצום מעושריו של המערב מתבסס על העוני באפריקה ובאסיה. עושר זה החרוב ועוד מחריב את שאר חלקי כדור הארץ. הקשר בין התחממות כדור הארץ לממדי השיטפונות אינו עומד לדיון. המשבר הסביבתי מתעצם עם הקפיטליזם הגלובלי; השיטפונות האדירים הם עדות לכך. הודעת ארצות הברית, התורמת הראשית לאסון הגדול הצפוי לכדור הארץ, על פרישתה הקרבה מהסכם פריז נמצאת רק ברקע הדיווחים. הנשיא טראמפ יכול להכריז על יום תפילות למען הניצולים ואפילו לתת תרומה "נדיבה" בסך מיליון דולר, מתוך המיליארדים שטקסס תזדקק להם. השוק הפרטי יחגוג שוב את הישגיו, על חשבון הניסיון לרסן את פגעי האקלים, על חשבונן של אסיה ואפריקה.

השיטפונות בהודו (צילום: הטלוויזיה ההודית)

דומה כי המערב כולו משקיף על טקסס. איזו עוצמה יש לטבע המשתולל. הוריקן "הרווי" הגיע ממפרץ מקסיקו וגרם להרס שכמותו לא ראינו על מסכי הטלוויזיה, אפילו לא ב"סרטי האסונות" שהוליווד אוהבת להפיק. ערים שלמות הוצפו, רכבות נשארו ללא בית, אנשים שעבדו כל חייהם – איבדו את כל מה שהיה להם. העיר הרביעית בגודלה בארה"ב נותרה חסרת אוניס. והרוגים. מניינם עולה מדי יום. הם מתגלים עם רדת פני המים. סיפורי הניצולים משודרים בטלוויזיה. אמצעי התקשורת ברחבי העולם מדווחים על אסון הטבע הזה בפרטי-פרטים. כל אחד בעולם, אם יש לו טלוויזיה, או אינטרנט, ראה את דימויי האסון בטקסס.

לא במנותק, פקד אסון טבע דומה צד אחר של העולם, בדרום מזרח אסיה, בעיקר חלקים מהודו, בנגלדש ונפאל. שם מתו יותר מ-1,500 בני אדם, כמניין הראשון של האבידות, לפני שאמצעי התקשורת המערביים איבדו את העניין באסון ההוא ושובו לעסוק רק בטקסס. מיליונים נעקרו מבתיים, יכולים הוצפו. הקורבנות ניצבו מול איתני הטבע ששטפו את המטעים הקטנים, את חלקות הירקות, את חיות

דברים בשם אומרם

מה בדיוק טוב בזה?

"חייבים להודות באמת: הליכוד עשה טוב למזרחים, בטח לעומת העבודה או ה'שמאל', כפי שרבים מכנים אותו. גם הקפיטליזם עשה טוב למזרחים, בוודאי לעומת הסוציאליזם המעוות של מפא"י וממשיכיה, או לעומת הקומוניזם הסלוני של מק"י, חד"ש ויורשיהן. הליכוד נתן למזרחי ייצוג גדול ומשמעותי יותר (למרות שבראשות העבודה עמדו שלושה מזרחים), אפשר לו לעבור ממעמד הפועלים למעמד פותחי העסקים, צירף אותו ברוב טובו להתנהלויות (הפחות איכותיות) ונתן לו תחושה שגם הוא נוגע סוף-סוף בהיסטוריה; אבל הוא גם שחרר את תיעובו כלפי הערבים". (רון כחילי, "הארץ", 18.8)

ליקוי מאורות

"אולי הדבר המרשים ביותר שנשיא כלשהו עשה אי פעם". (מגיש בפוקס ניוז על החלטת הנשיא טראמפ להביט על ליקוי חמה ללא משקפי מגן, 20.8)

קח אישה ובנה לה בית...

"מייסד וחבר גרעין 'תורת החיים' בנצרת עלית, משה ניומרק, מספר לערוץ 7 על המלחמה השקטה בעיר ומסביר למה

השליחות הכי חשובה היום היא דווקא בגליל. 'העיר נצרת עלית שקמה לפני 60 שנה על ידי בן גוריון כמשימה לאומית, כדי לייחד את הגליל, נמצאת במצב סכנה. הגענו לכאן לפני כמה שנים והקמנו את גרעין תורת החיים שמונה היום כ-33 משפחות. המטרה שלנו היא לייחד את העיר ולחזק את התושבים שהתחילו לעזוב', מסביר ניומרק. 'הגרעין שלנו הגיע לפני כ-7 שנים כהמשך השליחות שלנו שהתחלנו בגוש קטיף. לנצרת עלית הגיעו בשנים האחרונות משפחות מהכפרים שחיפשו איכות חיים. בעיקר ערבים נוצרים שמחפשים להשתלב בחיים היהודים וזה יוצר מלחמה שקטה. יש מציאות של מיסיון ורצון לקחת בנות יהודיות. זו מציאות לא פשוטה שאנחנו נלחמים בכל הכוח. מציאות של מיסיון, טמיעה והתבוללות. מלחמה שקטה היא מלחמה שבה הערבים מגיעים לכבוש את העיר וקונים בית ועוד בית. מסתובבים בשעות הערב עם כלי הרכב ומחפשים בחורות יהודיות".

(ערוץ 7, 21.8)

... אבל זה יכול להיות מסוכן!

"לוחמי צה"ל שהותקפו נחשדו כערבים שמנסים 'לקחת' בחורות יהודיות".

(כותרת ב"מעריב", 21.8)

המוח הנצלני ממציא לנו פטנטים

"בנק ברקליס הבריטי התקין מכשירים שעוקבים אחרי התכיפות שבה בנקאים נמצאים ליד שולחן העבודה שלהם במשרד. מנהלים בבנק הוצפו בשאלות לאחר שעובדי בנק ההשקעות בלונדון גילו בחודשים האחרונים קופסאות שחורות שהוצמדו לתחתית השולחנות שלהם, לדברי כמה מעובדי ברקליס שביקשו לשמור על עילום שם. בהמשך התברר כי מדובר במכשירי מעקב בשם 'אוקופאיי' אשר עוקבים באמצעות חיישני חום ותנועה כמה זמן העובדים שוהים בעמדות העבודה שלהם".

(סוכנות הידיעות בלומברג, 20.8)

שאבעס

"בעקבות חילולי השבת הנמשכים בפרהסיה הישראלית כששוב חברה ממשלתית – רכבת ישראל ומשרדי התחבורה והעבודה, הם שאחראים לחילולי שבת מחפירים הפוגעים בצביונה היהודי של מדינת ישראל, יוזם הרב ישראל אייכלר מ'יהדות התורה' חוק שיבלום את התפשטות התופעה המבישה של 'שכר שבת' המפתה עובדים לחלל שבת. על פי הצעת החוק החדשה של ח"כ הרב אייכלר ייאסר על המגזר הציבורי והחברות הממשלתיות לשלם 'שכר שבת' שמגיע עד לארבע מאות אחוזים – בגין שעת עבודה בשבת".

(רדיו קול חי, 20.8)

שעת מחנק

"מזכ"לית הסתדרות המורים, יפה בן דוד, שוקלת למנות למזכ"ל הארגון את מקורבה גבע שגיא. שגיא עזר לבן דוד במהלך הבחירות האחרונות לתפקיד המזכ"ל שבהן גברה על גילה קליין. שמו של שגיא נקשר בעבר בכמה פרשות, שבחלקן הורשע ובאחרת זוכה. בתחילת העשור הקודם, הודה שגיא (סא"ל במיל') בעבירות שביצע במהלך האינתיפאדה השנייה. לפי האישום שהגישה נגדו התביעה הצבאית, שגיא התעלל בצעיר פלסטיני במהלך מבצע 'חומת מגן'. לפי האישום שגיא, שכיהן כמפקד גדוד הנדסה במילואים, קירב נייר בוער לאיבר מינו של הנער ואף איים לירות בו. זאת על מנת להשיג מידע בנוגע לאביו של הנער".

(ככלכליסט", 23.8)

מכתבים למערכת

תינוק באוטו או חפצון האדם

בקפיטליזם, כפי שכתב מרקס, עובר האדם תהליך של הסתגרות. הפועל, שאינו הבעלים של אמצעי הייצור, נאלץ למכור את כוח עבודתו למעסיקו בשוק העבודה. בעולם הספרות נהוג להניח, כי החפצה היא ייחוסן לאדם של פעולות או תכונות שהחברה לא רואה בהן "אנושיות". למשל, התייחסות לאדם כאל חפץ או שימוש בגוף האדם למטרות בזויות.

מדוע נזכרתי במרקס? תשדירי הרדיו מזהירים אותנו שלא להותיר את ילדינו בכיסאות הבטיחות שבמושב האחורי, במיוחד בימי הקיץ החמים. זאת, נוכח מקרים חוזרים ונשנים של ילדים הנשכחים בכלי רכב, וכך מוצאים את מותם. כפתרון אפשרי, מציע התשדיר להורים להשאיר את הטלפון הנייד ליד התינוק. תינוק אפשר לשכוח, אבל טלפון סלולרי – לא ולא. כותבי התשדיר מניחים אפוא שחיי התינוק חשובים לנו קצת פחות מאשר עלותה של סחורה, בדמות הטלפון הנייד.

מרקס צדק באבחנה שעשה כמאה וחמישים שנה קודם להמצאת הטלפון הנייד.

ע. כ., רחובות

ניתן לשלוח מכתבים למערכת באמצעות הדוא"ל:
zohaderekh@gmail.com
 או לתיבת דואר 26205 ת"א-יפו 6126102

לראשונה: חומרי לימוד עצמאיים

ועדת המעקב, פורום המורים הערבים לאזרחות ואקדמאים ערבים פרסמו חומרי לימוד חדשים בערבית, בתגובה לשינויי משרד החינוך במקצוע

מאת יוסף לאור

ל'לאום הארמי' בישראל, תוך הצגת מספרים לא מדויקים. המטרה, כמובן, להראות לתלמידים הערבים שהם אינם חלק ממינוע לאומי, אלא אוסף של קבוצות דתיות ואתניות שונות". חסאן חוזר ומדגיש כי ביקורת על ספר האזרחות החדש של משרד החינוך נמתחת לא רק בקרב הציבור הערבי.

הספר הרשמי טרם תורגם לערבית. התלמידים נבחנו בבגרות לפי החומר שנלמד בעברית. לפיכך, התארגנו המורים לאזרחות בחברה הערבית והקימו את פורום המורים הערבים לאזרחות. אחת היוזמות, שגובשה בשיתוף פעולה עם ועדת המעקב, היא הכנת חוברת לימוד שאפשר להשתמש בה כחלופה לחומר הקיים.

שרף חסאן (צילום: האגודה לזכויות האזרח)

מה יש בחומרי הלימוד הללו, שאלתי את חסאן, ומה חשיבותם עבור התלמידים הערבים. "בניגוד לחומר הרשמי של משרד החינוך, המציג נרטיב אחד, התפישה שעומדת מאחורי חומרי הלימוד העצמאיים היא פלורליסטית", הוא השיב. "אנחנו מציגים גם את תכנית הלימודים וגם ביקורת עליה, או עמדות אחרות שאינן נמצאות בספר הלימוד עצמו. היוזמים נוהגים באחריות. אחרי הכל, התלמידים צריכים להיבחן לתעודת בגרות של משרד החינוך, ולכן אסור להתעלם מהספר הרשמי. חשוב מאוד שהתלמידים יצליחו בבחינת הבגרות, וגם ייחשפו לביקורת.

"הבעיה קיימת לא רק במקצוע האזרחות אלא בכל ספרי הלימוד, גם בשפה הערבית וגם בשפה העברית. מקצוע האזרחות זכה בהצגה רחבה יותר בשיח הציבורי. במקרה הטוב, מנסה תכנית הלימוד הרשמית להנציח את המצב הקיים; במקרה הרע – להכשיר את הקרקע למדינה מפלה עוד יותר ולתת הצדקה להמשך הכיבוש, מושג שאפילו אינו מוזכר בספרי הלימוד בישראל. בקצרה, המצב בחומרי הלימוד בגיאוגרפיה, בהיסטוריה ובלימודי השפות חמור לא פחות מהמצב במקצוע האזרחות.

"התלמידים הערבים חיים במציאות קשה, הם מודעים, כמובן, לפערים בינם לבין החברה היהודית, למציאות של גזענות ואפליה. ספרי הלימוד מנסים להעניק לגיטימציה למציאות הזאת. בדרך זו הם מעמיקים הניכור והכעס של התלמידים, המורים וההורים כלפי מערכת החינוך. השימוש בחלופה אינו קל.

"בתי הספר נמצאים תחת פיקוח של משרד החינוך, ייתכן שישנם מורים החוששים להשתמש בחומרים המשלימים. המערכת אינה אוטונומית, כמו החינוך הממלכתי-דתי או החינוך החרדי העצמאי. זו מערכת חינוך לערבים, ולא מערכת חינוך ערבית. המציאות מורכבת, אבל מורים ערבים הופכים יותר ויותר ביקורתיים".

במאי 2016 נחשפה המהדורה החדשה של ספר הלימוד הממלכתי "להיות אזרחים בישראל במדינה יהודית ודמוקרטית". ועדת המעקב העליונה של הציבור הערבי בישראל, בשיתוף פורום המורים הערבים לאזרחות, ארגוני חברה אזרחית ואקדמאים ערבים, פרסמה חומרים משלימים ואלטרנטיביים ללימודי האזרחות לשימושם של התלמידים והמורים הערבים. שלא כמו בגרסה הממלכתית, חומרי הלימוד מטעמה של ועדת המעקב מציגים את תכנית הלימודים הרשמית, בצד הביקורת עליה. למשל, הנושא "תכנית החלוקה 1947" הורחב עד כדי התייחסות לפערים הדמוגרפיים בין היהודים לערבים ערב תכנית החלוקה, או הוספת ערכים ש"נשמטו" מאוסף המושגים (שנלווה לספר האזרחות), כמו הנכבה, הממשל הצבאי, טבח כפר קאסם, דמוקרטיה מהותית ועוד.

כדי להרחיב את היריעה ולהעמיק את ההבנה, שוחחתי עם שרף חסאן, איש חינוך וחוקר הפעיל בשדה זה מאז 1995, מנהל מחלקת החינוך באגודה לזכויות האזרח ושותף ליוזמה חלוצית זו. ביקשתי להבין מדוע הוחלט לפרסם את החומר דווקא עכשיו, לאחר שנים ארוכות בהן נמנע מתלמידים ערבים ללמוד באופן לגיטימי על יום האדמה, למשל.

חסאן: "מאז 2009, משתנה מקצוע האזרחות בבתי הספר לרעה. המהדורה החדשה של ספר לימודי אזרחות מגלמת תפישה חדשה, אותה מתווה הימין הקיצוני. היא נועדה להכשיר אזרחים במדינה אתנית וכובשת, שיש בה מרחב דמוקרטי מצומצם מאוד ואזרחות מרובדת. את ספר האזרחות החדש פרסמה המדינה במטרה לשכנע את התלמידים, אזרחי המחר, שהמצב הנוכחי טבעי; שכזה הוא משטר דמוקרטי, וכך ליתר את הצורך בשינויו".

כבוגר מערכת החינוך הישראלית, התפלאתי. שאלתי את חסאן מה כבר יכול להיות ההבדל בין ספר אזרחות "ישן וטוב" לבין גרסתו החדשה. "גם הספר הישן", השיב, "ספג ביקורת חריפה בקרב המיעוט הפלסטיני בישראל. הוא לא היה ספר מושלם מבחינת החינוך לדמוקרטיה, אבל הוא נתן לגיטימציה לחילוקי דעות לגבי המשטר בישראל". הגרסה החדשה מצמצמת אפוא בצורה משמעותית את האפשרות להציג את המציאות בישראל בצורה אחרת. לדבריו של חסאן, "במילים אחרות: הספר החדש משקף את הקריאה הנוקשה ביותר של חוק הלאום".

"כותבי הספר מנסים לפלג את המיעוט הערבי, יותר מכפי שנוהג כיום. למשל, מתייחסים בספר החדש באריכות

בג"ץ פסל כליאה ללא הגבלת זמן

ראיון עם עו"ד אסף וייצן לשעבר משפטן במוקד לפליטים ולמהגרים

מרצון". ממש אבירי זכויות אדם: 17 חודשי מאסר רק מפני שנכנסו לכאן כדי להציל את חייהם.

מאת נועה לוי

יש בפסק הדין הזה מעין אישור משפטי להסכמים המפוקפקים של מדינת ישראל עם "מדינה שלישית", כלומר רואנדה ואוגנדה. האם זו פעם ראשונה שביטול משפט מתייחס להסכמים האלה בצורה זו?

אכן, גם לאחר ה"שינויים" – שלכאורה נעשו – קיבל בית המשפט את עמדת המדינה. זו פעם ראשונה, שבה הכריע בג"ץ בעניין ההסכמים הללו עם "מדינה שלישית". צריך לזכור שהפנייה שנידונה בבג"ץ הייתה ערעור על פסק דין קודם, שכבר קבע כי המדינות הללו "בטוחות". אם לנסח זאת בצורה פשוטה: פסק הדין אומר שמדינה מסוימת בטוחה, בלי שהוא יכול לציין בפומבי את שמה.

מניסיון העבר, עד כמה רלוונטיות החלטות בג"ץ ועד כמה הן משפיעות באמת על מדיניות הכליאה והגירוש?

בשפה מדוברת, הייתי אומר שהחלטות בג"ץ מיושמות 50-50, בערך. לגבי מידת הרצינות, חלק גדול מהפסיקות של בית המשפט העליון חוללו שינוי מדיניות. לצערנו, פעמים רבות לא בוצע השינוי באופן שאליו התכוון בית המשפט. בכל פעם

שבוטל התיקון לחוק ההסתננות, נחקק במקומו חוק חדש, גרוע יותר מהחוק שבית המשפט דרש להחליף. כזכור, מדיניות ההרחקה ל"מדינה שלישית" נולדה מפסק דין שקבע תקופת מאסר מקסימלית במתקן חולות. למערכת הפוליטית יש התנגדות עצומה לגבולות האדומים שמציב לה בית המשפט. למערכת הפוליטית השפעה מובהקת על האופן שבו מיישמים הפקידות ונבחרי הציבור את החלטותיה.

מה באשר להתחייבות המדינה מ-2015, שלא קוימה, לבדוק את בקשות המקלט של אזרחי אריתריאה וסודאן השוהים בארץ? האם בית המשפט נתן את דעתו לאי קיום החלטותיו?

בית המשפט דחה בקשה שהוגשה לו באחרונה כדי שיוורה למדינה לקיים את התחייבותה. התוצאה: מתוך 3,500 בקשות של אזרחים מאריתריאה ומסודאן – שהיו תלויות ב-2015 – נסגר שליש (משום שהחלטה נתקבלה כבר, או משום שהמבקשים עזבו בינתיים). שני שלישים מהבקשות נותרו בעינם ולא טיפלו בהן בכלל. 70 אחוזים מהן הגישו יוצאי חבל דארפור, ששר הפנים, אריה דרעי, הבהיר שאין בכוונתו לטפל בהן בינתיים.

הרכב מורחב של שופטי בג"ץ, בראשות הנשיאה נאור, התיר גירוש של מבקשי מקלט ל"מדינה שלישית"; מנגד, אסר לכלוא את המסרבים לגירוש לתקופה העולה על חודשיים. ראיון עם עו"ד אסף וייצן, לשעבר מנהל המחלקה המשפטית של המוקד לפליטים ולמהגרים.

איך הגיבו בארגוני הסיוע לפליטים ולמהגרי עבודה על פסק הדין?

התחושה לגבי פסק הדין היא שיש בו קשיים לא מבוטלים. למשל, הוא מאפשר גירוש מכוח הסכם סודי של מדינת ישראל עם מדינות אחרות, הסכם שלא נחשף בפני המגורשים. פסק הדין גם מסתמך על דיון חסוי שנערך במעמד צד אחד, באופן שאינו מאפשר לעותרים להתמודד עם הטענות שהועלו בו.

נקודת האור בפסק הדין: בית המשפט ביטל את הנוהל שגיבש משרד הפנים, לפיו אדם שלא ישתף פעולה ולא יסכים לצאת למדינה שלישית, ייכלא ללא הגבלת זמן עד שייתן את הסכמתו לגירוש. בית המשפט קבע כי תקופת הכליאה הנוספת המותרת תהיה לכל היותר בת חודשיים. במלים אחרות, מדובר יהיה ב-17 חודשי כליאה: שלושה עם כניסה לישראל; שנה במתקן חולות (ר' תמונה. צילום: אורן זיו, אקטיבסטילס), ועכשיו עוד חודשיים לקראת הגירוש.

ניתן לקבל את

זו הדרך

מדי שבוע

בדואר אלקטרוני

או בדואר רגיל

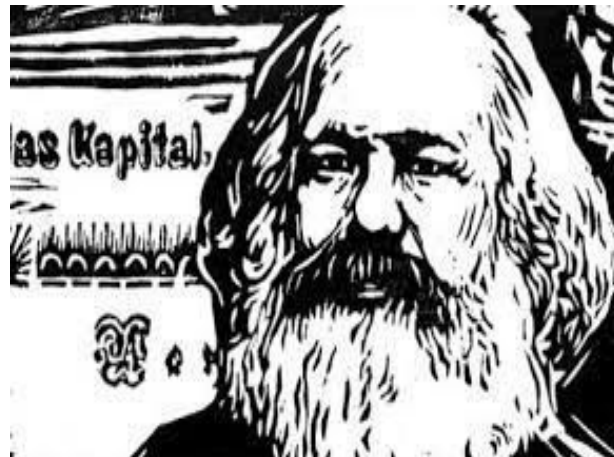

המעוניינים לקבל בדואר אלקטרוני, ללא תשלום מתבקשים לשלוח כתובת דוא"ל אל: zohaderekh@gmail.com

המעוניינים לקבל בדואר רגיל, מתבקשים לנסות את הוצאות המשלוח באמצעות תרומה של 150 שקל בשיק לפקודת המפלגה הקומוניסטית הישראלית, ת"ד 26205 תל-אביב 6126102

הצרפתי הביקורתי תומא פיקטי (מחבר הספר "הקפיטל במאה ה-21"). אף כי פיקטי מבקר את הגידול באי השוויון ואת האתיקה של כלכלנים רבים בארצות הברית השייכים לעשירון העליון, הוא אינו דוגל במיגור הקפיטליזם, או בהרחבת ההוצאה הממשלתית לצרכי רווחה. הוא גם אינו יוצא באופן גורף נגד אי השוויון. "מידה מסוימת של אי-שוויון חיונית למוטיבציה ולעידוד האזרחים לעבוד ולהתאמץ", אמר בראיון שפורסם ב"דה מרקר" (24.4.14). מרקס סבר, ורבים חושבים כך כעת, ששינוי השיטה הקפיטליסטית אינו קשור ב"התנהגות אתית יותר של הפירמות" או "חיסול השחיתות בשלטון". השינוי מן היסוד יבוא על ידי ביטול הניצול המעמדי והפיכת הקניין הפרטי לרכוש ציבורי.

א"ד

150 שנה לפרסום "הקפיטל"

מאז ועד היום, נותר בעינו הוויכוח לגבי אופי השינוי בשיטה הקפיטליסטית, והיתכנות השוויון במסגרת היחסים המעמדיים

בשבועות הקרובים, יצוין בעולם יום השנה ה-150 להופעתו של אחד הספרים המרכזיים בהגות המהפכנית: "הקפיטל" מאת קרל מרקס. בניגוד לחיבור אחר שפרסם מרקס יחד עם ידידו-חברו, פרידריך אנגלס ב-1848, "המניפסט הקומוניסטי", שהיה מנשר מהפכני, "הקפיטל" הוא ספר עיון, המסכם עשרות שנים של ניתוח החברה הקפיטליסטית, עד כדי גיבושם של שני מעמדות מרכזיים: הבורגנות ומעמד העובדים – הפרולטריון.

מרקס, שֶׁבַע מאבקים ומערכות פוליטיות ומעמדיות, כתב את "הקפיטל" בשנותיו האחרונות, במקום גלותו בלונדון, אז – "בירת העולם". בעיר זו עקב מקרוב אחר החשיבה הכלכלית הבורגנית המתחדשת, זו הקרויה כיום "הכלכלה המדיניות הקלאסית". ואכן, הניתוח של מרקס את הקפיטליזם בן זמנו התבסס במידה רבה על מחקריו של דייוויד ריקרדו. אמנם מרקס הציב עמדות שונות בתכלית לעמדותיו של ריקרדו – אך הוא הכיר בחובו הגדול לאחד מחשובי הכלכלנים הבורגנים בימיו.

התפתחותה המואצת של הכלכלה המדינית דווקא בבריטניה הגדולה, המעצמה האימפריאליסטית ההגמונית במחצית השנייה של המאה ה-19, אינה מקרית. הייתה זו המדינה התעשייתית הראשונה במעלה, בעלת משק קפיטליסטי מפותח.

על פי מרקס, בריטניה הייתה ל"מקום המרכזי בו ניתן לנתח את הסתירות החברתיות, שהן תולדה של חוקיות הייצור הקפיטליסטי". מטרת חיבורו, לדבריו, הייתה "לנתח את החוקיות הכלכלית העומדת מאחורי החברה המודרנית". 150 שנה חלפו, ועדיין לא אבד הכלח על הספר החשוב הזה. הבסיס של החברה הקפיטליסטית הוא הניצול של העובדים, קבע מרקס, ודברים אלה עדיין תקפים בעולם שבו כלכלנים בורגנים, גם הביקורתיים שביניהם, מנסים להסביר את חוקיות הקפיטליזם על בסיס יסודות רחוקים מאוד מניצול האדם העובד. למשל, התיאוריות של הכלכלן

"הקפיטל" בעברית

2017-1947

הכרך הראשון של "הקפיטל" ראה אור ב-1867. ב-1873 התפרסמה מהדורה שנייה של, והוא נתפס בקרב הקוראים כחיבור העומד בפני עצמו. רק ב-1885, שנתיים אחרי מותו של מרקס, ראה אור הכרך השני של "הקפיטל", שאותו הספיק מרקס לערוך בחלקו, אך לא להוציאו לאור. את הכרך השלישי (1894), ערך אנגלס על יסוד הטיטות שנמצאו בעיזבונו של מרקס.

ב-1947 ראה אור תרגום עברי ראשון של "הקפיטל" בהוצאת ספרית הפועלים, בתרגומם של צבי וויסלבסקי ושל יצחק מן. ב-1954 הופיע גם הכרך השני.

מאז, למשך יותר מחמישים שנה, נעלם הספר מחנויות הספרים. עותקים ישנים נמכרו בחנויות "יד שניה" באמצעות האינטרנט, או במכירות המקיימות הספריות האוניברסיטאיות ב"עודפיהן". לכאורה, בעידן הקפיטליזם הניאו-ליברלי, נדמה היה ש"הקפיטל" איבד מהרלוונטיות שלו לחיינו. והנה, בעקבות המשבר העולמי שהחל לפני כעשור, המחאה החברתית ההמונית בישראל ב-2011, והקריאה הגורפת לצדק חברתי, שב "הקפיטל" של מרקס לחנויות הספרים. הספר ראה אור שוב, במהדורה מחודשת, של ספריית פועלים, הקיבוץ המאוחד, ב-2012. הוצאת הספרים שימרה על התרגום ההיסטורי של המהדורה הראשונה, וצירפה לכרך מבוא מאת ד"ר יפתח גולדמן. השימוש במהדורה המקורית חסך זמן ומשאבים רבים של תרגום, עריכה ועימוד, אבל העברית במהדורה החדש היא השפה שהייתה נהוגה בסוף שנות הארבעים, וב-60 השנים שחלפו מאז השתנתה העברית ללא הכר. מצד שני, גם קוראי הגרמנית קוראים את הקפיטל בגרמנית של מרקס, כמו שכתב לפני 150 שנה.

אחד היוזמים של הפרסום מחדש של "הקפיטל" הוא חבר מערכת "זו הדרך", נמרוד פלשנברג, שבעיצומה של המחאה פתח דף פייסבוק, וקרא להדפסה מחדש של הספר בעברית, מתוך כוונה להשיב את המחשבה המרקסיסטית אל מרכז הבמה הפוליטית והאידיאולוגית בישראל.

קורס על "הקפיטל" (בן 12 מפגשים) נערך השנה בסניף תל-אביב של המפלגה הקומוניסטית, בהנחיית פרופ' גדעון פרוידנטל. בקורס נכחו עשרות משתתפים.

בריאיין שפורסם באתר "רבליון" בשבוע שעבר, תקף חמה אל-המאמי, מנהיג החזית העממית ומזכ"ל מפלגת העובדים, את דרכה הניאו-ליברלית של ממשלת תוניסיה. לדעת אל-המאמי, השינויים שהתחוללו במערכת הכלכלית-חברתית מאז ההתקוממות העממית באביב הערבי (2011) לא היו עמוקים כדרישתם של מאות אלפי המפגינות והמפגינים. להלן קטע מהריאיון.

גורמים אסלאמיסטיים וסלפיים מאיימים דרך קבע על אל-המאמי. אלה אינם איומי סרק. טרוריסט רצח את עו"ד שוקרי בלעיד, שותפו להנהגת החזית העממית, ליד ביתו בפברואר 2013. בעקבות הרצח, פרצו הפגנות המוניות ברחבי המדינה, ואת אל-המאמי ליוו מאבטחים במשך יותר מארבע שנים, עד יוני האחרון. חרף הסכנה שעדיין נשקפת לחייו, החליט משרד הפנים התוניסאי להסיר מאל-המאמי את האבטחה. בעקבות כך, אשתו, עו"ד ראדיה נסראווי, משפטנית המתמחה בזכויות אדם, פתחה בשביתת רעב. שביתת הרעב החלה ב-11 ביולי ונפסקה רק לאחרונה.

מה שלום אשתך?

ראדיה חלשה מאוד. היא איבדה כ-11 קילו, ולקראת סוף שביתת הרעב היא כבר לא חשה רעב או צמא. חייה עמדו בסכנה. ארגוני זכויות אדם, בנותינו ואני דרשנו ממנה להפסיק את שביתת הרעב עוד בשלב מוקדם יותר, אבל היא המשיכה בשלה. יש להבין שלא רק אני מאוים. ראדיה היא פעילה מהפכנית; גם הבת שלנו פעילה מהפכנית. במילים אחרות, הסרת השמירה מסכנת גם אותן. בספטמבר 2013 נחשפה חבורה שהתכוונה לרצוח את שלושתנו.

מה המסר של ראדיה?

היא מבקשת הגנה לא רק למשפחתה. היא קוראת להגנה על כל אזרח ואזרח. עבורנו, זכויות האזרח קודמות לכל. השלטון, לעומת זאת, מעניק הגנה, במובן הרחב של המילה, רק למקורביו. גם במקרים בהם נחשפים מעשי שחיתות או התעשרות של מעטים על חשבון המדינה. בתוניסיה, כיום, מגנים על המושחתים ותוקפים את הפעילים החברתיים, גם באמצעות בתי המשפט והמשטרה.

בהזדמנות אמרת שהסרת השמירה היא הטלת "עונש" על החזית העממית. מדוע?

מפני שהחזית העממית איתנה בדרישה להקדמת הבחירות ולביטול שורה של חוקים שנועדו לחונן את חבריו העשירים של הרוזן הנמלט בן עלי. החברים הללו ממנו את מסע הבחירות של המפלגה השלטת, נידא תוניס, ושל ראש הממשלה לשעבר, מוחמד אל-באג'י קאיד אל-סבסי. גם המפלגה האסלאמית, אל-נהדה, תומכת במתן חנינה לשרים ולפקידים בכירים על הפשעים שביצעו בימי משטרו של הרוזן בן עלי.

הממשלה מציעה שלא לקיים במועדן את הבחירות לרשויות המקומיות. מהי עמדת החזית העממית?

אנו מודאגים מכך. שתי המפלגות הגדולות, נידא תוניס ואל-נהדה, משתפות פעולה על-מנת למנוע את הדמוקרטיזציה של השלטון המקומי. הן אפילו מנסות לרדחות את חקיקת חוק הרשויות המקומיות, האמור לקבוע את סמכויות ראשי הערים והמועצות הנבחרות. הן הציעו, שבמידה שלא יסתיים תהליך החקיקה, יוחזר לתוקפו החוק הישן, שנחקק אי שם ב-1975. ברור לכל שהן לא מעוניינות בבחירות. שתי המפלגות מובילות את תוניסיה לעברי פי פחת ואינן נותנות מענה למשבר הפוליטי, הדתי, החברתי והכלכלי הפוקד את המדינה.

חמה אל-המאמי (צילום: מפלגת העובדים התוניסאית)

תוניסיה: קשיים בדמוקרטיזציה

חמה אל-המאמי, מנהיג מפלגת החזית העממית בתוניסיה, מתריע בריאיון כי השלטון דוחף את החברה אל עברי פי פחת

החזית העממית בתוניסיה דורשת למגר את כל שרידי משטרו של הרוזן הנמלט, זין אל-עבידין בן עלי, ומאשימה את שתי המפלגות הגדולות בניסיון לחסום את תהליכי הדמוקרטיזציה במדינה.

מי אתה, חמה אל-המאמי

חמה אל-המאמי הוא מזכ"ל מפלגת העובדים, לשעבר המפלגה הקומוניסטית של העובדים של תוניסיה. יחד עם כוחות מתקדמים נוספים, הקימה מפלגת העובדים את החזית העממית. אל-המאמי מנהיג את החזית, והיה מועמד בבחירות לנשיאות ארצו ב-2014. הוא הגיע למקום השלישי וקיבל כ-8% מקולות הבוחרים. אל-המאמי נולד ב-1952 ולמד ספרות ערבית באוניברסיטה. את פעילותו הפוליטית החל בהתקוממות הסטודנטים שהתחוללה בפברואר 1972, שבמהלכה נעצר לתקופה של חודשיים. כעבור שנתיים, הוא נידון ל-8 שנות מאסר בגלל חברותו בארגון המחתרתי "העובד התוניסאי". לאחר שהותו הארוכה בכלא, נמלט לצרפת. בעת גלותו, הוא נידון שוב לשנה וחצי מאסר באשמה של פעילות בהנהגת המפלגה הקומוניסטית ופרסום מאמרים בביטאון המפלגה "אל-בדיל", שהוצא אל מחוץ לחוק. בשנת 2001, שב מהגלות אל מולדתו, אך נותר במחתרת עד להתקוממות העממית נגד בן עלי ומשטרו ב-2011.

מאיר ויזלטיר

סיגל בן-יאיר

נשכחות מקיץ '82 (2)

חמיקתי מן השרות בצבא העם
מזקינה אותי בארבעים שנה:
אני כמו סבא-רבא לאותם
שכנים ומפריים שהקינה
התקשרתית האטומה בהודעה
של הקרין על עוד מחזור
של הרוגים, פצועים, נעדרים, גועה
באזניהם כאיום פרטי: מסגור שחור
סביב שמותיהם הפרטיים בעתוני מחר.
ובקפצם העירה לחפשה
שנוקה של ליל שנה אחד מוור
והם פורשים לפני האם או האשה
אסף מדהים של מציתי שלל,
זהב המצית מאיר לי עוד חלל.

חלול

באנציקלופדיה שקראתי היה כתוב:
כל סדרת כווצים המשלימה
מחזור אחד של עבודת הלב
מכנה "פעימת לב".
פתאם, נפער לי חור בגדל אגרוף
בגבה המרוח הבין-צלעי התמשי
מאחורי צלע התזה.
עוד נכתב: לב האדם
הוא אבר שרירי חלול.

איך זה

איך זה שאת חושבת לעצמך
שאת אמה בוכארי, ואיך
את מנופפת במטפחת שרה ובוכה
ויש לך כובע משי עם נוצה בדויה ואת
עומדת מול חלון על מה את מסתכלת את
בכלל יודעת מה אמרו לך,
מי חכה מעבר לגדר מאחורי ברושים ושלג מדמה
מי גלה לך שיען ארן ואצטרבליו
עוד ידקרו במחטים
את לבך הרך ודם דמוי דם יזלג אל הלכן
המכסה סדינים
של קצף ים שגם לפתע הוא כמוך
אינו קים אינו קים אינו קים

מתוך "חדר זר", שיראה אור בקרוב בהוצאת פרדס

[ידינו]

ידינו חבוקות באזקים,
באזקים שקופים מהדקים
במנעולים קטנים. המפתחות,
שבורים כצפרניים,
כסו אבק ונעכלו לאט
ונשפחו מלב בזמן אחר.
כבר לא נמצא אותם.
נלמד לרקוד; תחלה מחול נכים
שלא השלימו. קרע החלום
ילבש תנופה חולפת: קיר גיבט
בעין הפנימית שלנו בנו.

יקיר בן-משה

שאון העולם

מה יעשה אב שנוטש את ילדו לבכי גדול?
אתה יוצא מהגן, טורק מאחור את שער הפרזל, כולא
את ילדך צורח, בועט, שואג את שמך, אבא
שוב ושוב.
הטה את הלב: האותיות לא מכילות את הגוף.
אתה יוצא משער הגן,
מבעת מהפריצה הגדולה של המלים.
מה עשית לילד, מה עשית לשעת הבקר.
הגננת חולה, הביאה מחליפה, הילד צונח לראשונה
ולאחרונה את שמך.
אתה בורח במהירות, כבר בקצה העולם
ועדין שומע את הבכי.
לא ידעת שהמלה אבא ארפה כל כך.

מתוך "הדלתא של חייך", שראה אור באחרונה
בהוצאת מוסד ביאליק

המכסות האוטומטיות

ככל שמדרימים בעיר הזאת
הן מתרבות ונעשות הומות יותר.
עיר זו,

פועליה רומנים צאצאי דאקים
(או וטרנים של טריאנוס ואדריאנוס)
עמליה מתגנבים אליה
מאפריקה המערבית, מסין, מאיי האוקיינוס השקט,
זונוותיה סלביות ובלטיות.

העם אינו נכתב, ותפקידך
לכתב אותו?

לא, לא,
לכתב איך לא נכתב.

מתוך "מכלול שירים", כרך ג', 1980-2009, שראה
אור השבוע בהוצאת הקיבוץ המאוחד

הן נכלאו שוב

לא לגירוש באבו-כביר

בשבת (2.9) התקיימה בצומת הרחובות לבון וכן צבי בת"א הפגנה נגד גירוש תושבי שכונת אבו-כביר מביתם. בהפגנה השתתפו עשרות מתושבי השכונה, וגם פעילים מטעם הפרלמנט האזרחי של ת"א-יפו, ארגון גג לפעילים חברתיים מכל רחבי העיר. המפגינים חסמו את הצומת למעבר כלי-רכב וניידת משטרה הגיעה למקום.

השכונה קמה על חורבותיה של השכונה הפלסטינית בעלת אותו השם, ותושביה הנוכחיים יושבו בה בתחילת שנות ה-50 במטרה למנוע את שיבת הפליטים. למרות גביית מסים מהתושבים, עיריית תל-אביב הזניחה את השכונה במשך שנים ארוכות. התושבים נאלצו לדאוג לתשתיות השכונה בעצמם: סללו כביש, תיקנו את מערכת הביוב ותחזקו מבנים קהילתיים, למשל בית הכנסת הפרסי בשכונה.

בשנת 2010 הפקיעה העירייה את הקרקע ממנהל מקרקעי ישראל, ופעלה כדי לפנות את תושבי השכונה ללא הצעת דיור חלופי הולם. לטענת העירייה, פינוי השכונה נועד להרחבת "פארק החורשות" הנמצא בקרבת מקום, אך התושבים מבטלים טענות אלו בבוז. הם סוברים, בהתבסס על מקרים דומים בדרום העיר, כי מדובר בכסות לפרויקט גדל"ן יוקרתי. במוצאי שבת (9.9) בשעה 21:00, יתכנסו תושבי השכונה להפגנה נוספת באותו צומת.

סער יהלום

הסרבנית נועה גור-גולן מחוץ ללשכת הגיוס (צילום: איריס גור)

בית הדין הצבאי גזר בשבוע שעבר (31.8) עונשי מאסר נוספים על סרבניות המצפון הדס טל ונועה גור-גולן. על כל אחת מהשתיים נגזרו עוד 30 ימי מחבוש.

טל תרצה 50 יום בכלא הצבאי בסיום תקופת כליאה זו (השנייה שלה). בהודעתה לתקשורת, מסרה טל: "אני מסרבת, כי חשוב לי לא לתת למערכת הזאת להמשיך ולהתקיים בלי התנגדות. הסרבניות שישבו לפניי בכלא לא סיימו את הכיבוש, אך יש משמעות אדירה למעשינו, בהעלאת מודעות ויצירת שיח".

לגור-גולן תהא זו תקופת כליאה שלישית, בסופה תרצה 71 ימים בכלא הצבאי. עם כניסתה לכלא, סיפרה: "כשהייתי קטנה, חלמתי להיות טייסת בצה"ל. היום אני בת 19, והגוף כואב לי מעצם המחשבה לקחת חלק בארגון כוחני כלשהו".

חד"ש תל אביב

המאבק בתאונות בניין - סרט ודין

בהשתתפות: העיתונאי והיוצר **רועי צ'יקי ארד** וחבר סיעת חד"ש בהסתדרות **ג'מיל אבו ראס**

יום ד', 6 בספטמבר, 20:00, אחד העם 70, תל אביב

מחברות הכלא

מכתבים וקטעי וידאו, המתבססים על ההצגה של עינת ויצמן שנפסלה בפסטיבל עכו, "אסירי הכיבוש" בהשתתפות: השחקנית והיוצרת **עינת ויצמן**, ח"כ **יוסף ג'בארין** (חד"ש, הרשימה המשותפת), השחקן **מורד חסן**, העיתונאי **נעם רותם** והפעילה הפוליטית **סנאא סלאמה דקה**. תנחה הבמאית **מייסלון חמוד**

יום ה', 7 בספטמבר, 20:00, אחד העם 70, תל אביב

מפגשים עם ח"כ דב חנין

המוקדשים לדין באפשרויות פעולה בנושאים כמו: איך נתמודד עם הסכנות ששלטון נתניהו יוצר? ומה יהיה ביום שאחרי? איך נשנה באמת את הכיוון? איך נבנה חברה צודקת, שוויונית, שחיה בשלום באזור הזה?
רמת השרון - יום ד', 6 בספטמבר, 20:00, בקפה חותם (רח' סוקולוב 81)

רמת גן - יום א', 10 בספטמבר, 20:30

חיפה - יום ב', 11 בספטמבר, 20:00

יפו - יום ה', 14 בספטמבר, 20:00, בהשתתפות חבר מועצת העיר ת"א-יפו אמיר בדראן, השקמה 3 עג'מי

להרשמה: <https://tinyurl.com/letsmeetwithdov>

מועדון קולנוע בגדה השמאלית

Two Laws - קרולין סטרוצ' ואלסונדו קוואדיני

1981, אוסטרליה (אנגלית ואבוריג'ינל, כתוביות באנגלית)

אחרי ההקרנה תתקיים שיחה עם **לליב מלמד**

מוצ"ש, 9 בספטמבר, 20:00, אחד העם 70, תל אביב